

УДК 339.98:330.3

Гудзь П.В.¹, Гудзь М.В.²¹ проф. НУ «Запорізька політехніка»² проф. НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ ЯК ПРОВІДНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічна система, побудована на засадах економічного націоналізму, апріорі властива кожній країні, яка відстоює свою незалежність та самобутність. Під економічним націоналізмом розуміється підхід в економічній політиці, за яким у якості пріоритету ставляться національні інтереси: захист внутрішнього виробника, збереження суверенітету над ресурсами, контроль над капіталом, стимулювання національної промисловості, забезпечення добробуту нації. Ідеологічна боротьба і політичне фіглярство спричинило до того, що сформувався певне упереджене ставлення до націоналізму в цілому та економічного націоналізму, зокрема. Варто зазначити, що це стало наслідком екстраполяції негативного кліше нацизму на природу націоналізму, що не має нічого спільного з реальністю.

Зазначена проблематика є предметом досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених В. Васенка [1], І. Зварича [2], Р. Яковенко, А. Головатого [3] та інших авторів. Актуальність досліджень зростає суспільно попиту на повоєнну відбудову України, а саме: якої має бути економічна система, структурні складові моделі, цілевизначення, механізми захисту національних інтересів тощо.

В контексті історичного аналізу витоків моделі економічного націоналізму варто згадати постать Александра Гамільтона, мислителя, державного діяча, якого часто називають одним із батьків-засновників Сполучених Штатів Америки. До речі, портрет А.Гамільтона на паперових банкнотах (10 доларів) є єдиним виключенням з практики, за якою на них розташовані лише портрети Президентів США. Розгляд стратегії Гамільтона в економічній політиці як складової державної могутності, геостратегічного бачення визначався розумінням економіки не просто як засобу для заробітку, а як головного важеля для зміцнення держави, незалежності, здатності як молодій країні захищати себе, брати участь на міжнародній арені на рівних. В основі концепції економічної системи А.Гамільтон розроблено й реалізовано наступні ідеї та практики:

- активна і провідна ролі держави у створенні стимулів (через субсидії, патенти, винагороди за винахід, підтримку інфраструктури та

внутрішніх покращень для з'єднання штатів) та, за потреби, вводити захисні мита на імпортовані товари, щоб захистити молоді чи слабкі галузі;

- фінансова інфраструктура та кредит – шляхом створення Національного банку, стабільної фінансової системи, за якої публічний борг використовується як «штучний капітал», який може бути мобілізований для промислового розвитку;

- підтримка промислового виробництва як базової складової економічної незалежності, оскільки розвиток промисловості у США наприкінці XVIII ст. вважався способом зменшення залежності від імпорту, особливо в стратегічних чи необхідних для оборони товарах;

- баланс між промисловістю та сільським господарством: сільське господарство не ставилось в абсолютну протилежність промисловості; в моделі аграрний сектор міг забезпечувати сировину, ринок збуту та життєво важливі потреби суспільства, а промисловість мала стимулюватися, оскільки надавала системі економічну міцність, продуктивність і гнучкість;

- інфраструктурні проекти розвитку економіки - дороги, транспорт, комунікації з метою зменшення витрат виробництва і транспорту і створення можливостей виробникам виходу на внутрішні та зовнішні ринки;

- зовнішня торгівля і захисні мита визнавалися засобом підтримки вітчизняних виробників, однак із застереженням не повного обмеження торгівлі, як такої, що є важливою у якості джерела доходів та обміну [4].

Зауважимо, що економічна політика нинішньої Адміністрації США вкрай рельєфно, на наш погляд, перекликається з основними тезами побудови економічної системи в США на початку її утворення, зокрема в частині фінансових, зовнішньо-торгівельних, протекціоністських політик.

В Європі творцем економічного націоналізму, яка по суті, в сьогоденні термінах є моделлю національної екосистеми, де ключовими елементами виступає економічна роль держави у контролі за фінансами та інвестиціями, розвитку внутрішнього ринку на основі державної політики протекціонізму щодо промисловості, сільського господарства, торгівлі, був німецький вчений Фредерік Ліст. «Протекціонізм – зазначав Ф. Ліст, – не збільшує безпосередньо кількість матеріальних благ, а значить і капіталу, але розвиває і зміцнює продуктивні сили, які створюють цей капітал»[5, с. 32]. Саме Ліст визнав пріоритет розвитку національної економіки над політикою та політичною владою партій, які, як і добробут громадян, залежать від потенціалу розвитку економічної системи. Ф. Ліст не відкидає зовсім ідею вільної торгівлі, виступає не за повну автаркію, але вважає, що вона повинна бути умовною: країни повинні мати достатньо сильний внутрішній виробничий потенціал, щоб не стати жертвами нерівних умов у міжнародній торгівлі. Приватна власність визнається як необхідність, яка надається представникам нації як засіб збільшення особистого і суспільного добробуту.

Р. В. Яковенко, А. О. Головатий в цілому наукову спадщину Ф. Ліста оцінюють розробку не просто як «національну», а як «геополітичну економію», що сформувала теоретичне підґрунтя державної політики захисту «надзвичайних інтересів» Німеччини та інших континентальних держав з метою подолання «острівного панування Англії» і вирішення спільних для континентальних країн проблем [3].

Слід зауважити, що найбільш динамічно розвинуті країни за останні 50 років – Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Малайзія, Таїланд, В'єтнам, яких прийнято називати «Азійськими тиграми» у різних спосіб, з властивою національною ідентичністю, реалізовували саме «лістовську модель» розвитку та добробуту країни і громадян.

В період відбудови українська держава повинна втручатися в економіку для встановлення політики захисту раціонально виважених національних інтересів на законодавчих і прозорих засадах у митній сфері, розвитку інфраструктури, логістичних хабів (залізниць, портів, доріг, енергетики, цифровізації) тощо, підтримки національного товаровиробника, пріоритетного розвитку науки, освіти, технологій. Держава має забезпечити ті передумови відновлювальної економічної стратегії, які дають змогу національним виробникам відновити виробничо-технологічний потенціал, а не впадати в чергову сировинно-мінеральну-видобувну залежність від крупних зарубіжних корпорацій та монополій.

Висновок. А. Гамільтон та Ф. Ліст сформували і впроваджували концепти і практики щодо економічного розвитку, які були схожими. Гамільтон сформував перші засади економічної політики США, а німецький економіст Ліст розвинув ідеї національної економічної системи, які є актуальні для повоєнної відбудови економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Васенко В. К. Економічний націоналізм в політекономії Ф. Ліста та його актуальність для сучасної України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. 4 (52). 7–21. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-7-21>
2. Зварич І. Т. Економічний націоналізм як явище, політика і складова національної ідеї. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія "Економічні науки"*. 2016. 1 (95). 7-14.
3. Яковенко Р., Головатий А. Значення наукової спадщини Фрідріха Ліста для сьогодення України. URL: <https://surmasite.wordpress.com/2017/02/16/значення-наукової-спадщини-фрідріха/>.
4. Alexander Hamilton's Final Version of the Report on the Subject of Manufactures. Founders Online. URL: <https://founders.archives.gov/documents/Hamilton/01-10-02-0001-0007>
5. Ліст Фрідріх. Національна система політичної економії. К.: Наш формат, 2021. 368 с.